

УДК 332.4:635.8

Васильчак С.В., д. е. н., професор[©]

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

Жидяк О.Р., к. е. н., доцент

ДННУ "Академія фінансового управління", м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ЛЬВІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Дану статтю присвячено формуванню інвестиційної безпеки Львівського регіону. Проаналізовані теоретичні основи, сучасний стан інвестування, інвестиційного середовища та рівня інвестиційної безпеки Львівського регіону, а також запропоновані напрями оптимізації та перспективи залучення іноземних та вітчизняних інвестицій. Наведене трактування поняття «регіональна інвестиційна політика». Наведені категорії за якими можна згрупувати найбільші інвестиційні проекти. Показана структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування і структура інвестицій в основний капітал за основними видами економічної діяльності. Проаналізовані прямі інвестиції з основних країн — інвесторів.

Ключові слова: інвестиційна безпека, фінансові ресурси, інвестиції, регіон, виробництво, інвестиційний процес, підприємства.

Актуальність теми. Стратегія економічного зростання України та її регіонів передбачає проведення на інноваційній основі глибоких структурних перетворень в економіці країни, формування ринкового середовища на засадах конкурентних відносин у всіх сферах економічної діяльності, що вимагає залучення додаткових фінансових ресурсів, як внутрішніх так і зовнішніх.

Прискорення темпів соціально-економічного розвитку нашої країни великою мірою залежить від рівня інвестиційної безпеки та визначається сутністю її інвестиційної політики, спрямованої на інноваційні зрушенні в галузях та регіонах, які потребують виробництва, впровадження енерго-, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій, першочергових структурних змін, модернізації та технічного оновлення.

Вагомий внесок у вивчення проблем оптимізації інвестиційних процесів, факторів формування сприятливого інвестиційного середовища та інвестиційної безпеки, як на національному, так і на регіональному рівні здійснили такі науковці як Балабанов П., І.Бланк, Борщ Л., Гайдуцький А., Карпінський Б., Кулік О., Мельник В., Козюк В., Сосякін О. та інші.

В умовах гострої міжнародної конкуренції на ринку капіталів, внаслідок постійного перевищення попиту над їх пропозицією необхідним є залучення додаткових капіталовкладень в економіку Львівщини. На регіональному рівні стимулювання іноземних капіталовкладень є особливо важливим, оскільки такі фактори, як природний, трудовий, економічний, інфраструктурний, науково-технічний потенціали, наявність податкових преференцій безпосередньо

[©] Васильчак С.В., Жидяк О.Р., 2014

визначають обсяг залучення інвестицій до економіки держави і безпосередньо регіону; інші, зокрема, доходи і видатки місцевих бюджетів, обсяги промислового, сільськогосподарського виробництва, фінансові результати від діяльності суб'єктів господарювання тощо, характеризують рівень економічного розвитку регіону та безпосередньо впливають на активізацію інвестиційних процесів і рівень інвестиційної безпеки.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність проаналізувати теоретичні основи, сучасний стан інвестування, інвестиційного середовища та рівня інвестиційної безпеки Львівського регіону, а також запропонувати напрями оптимізації та перспективи залучення іноземних та вітчизняних інвестицій, що і послужило **метою** дослідження .

Проблема економічного зростання регіону тісно пов'язана з наявністю ресурсів та реалізації відповідного рівня безпечної середовища для розвитку економіки, удосконалення її структури. Найважливішим джерелом економічного зростання є інвестиції.

Залучення іноземних інвестицій було і залишається ключовим питанням розвитку регіональної економіки. В умовах підвищення самостійності регіонів великого значення набуває визначення регіональних потреб в інвестиціях на продуктивний розвиток суб'єктів господарювання і можливостей цих суб'єктів освоїти очікувані інвестиції, що стане можливим за наявності сприятливого інвестиційного клімату на регіональному рівні.

Категорія „ інвестиційна привабливість регіону ” в літературі визначається як „відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості та ліквідності інвестицій” [3, с. 108]; „рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного регіону” [4, с.45]; або як „становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності” [7, с. 87].

Інвестиційна привабливість території визначається факторами інвестиційної привабливості регіону і регіональною інвестиційною політикою. Під факторами інвестиційної привабливості регіону вчені розуміють процеси, явища, дії, переважно об'єктивного характеру, що впливають на інвестиційну привабливість регіону і визначають його територіальні особливості. Це, наприклад, вигідність економіко-географічного положення регіону, його природноресурсний, трудовий, науково-технічний потенціали, рівень розвитку інфраструктури, характеристики споживчого ринку тощо.

Відповідно, регіональна інвестиційна політика розуміється як процес, явище, дія, переважно суб'єктивного характеру, що визначають територіальні особливості регіону. На практиці вона являє собою дії державних і місцевих органів влади та управління щодо розвитку інвестиційного процесу в регіоні, пов'язані з удосконаленням нормативно-правової бази, наданням преференцій для найбільш ефективних та значущих для регіону інвестиційних проектів, розвитком інфраструктури з обслуговуванням суб'єктів інвестиційної діяльності, гарантуванням безпеки діяльності підприємницьких структур [9, с.352].

Львівська область є доволі успішним регіоном у залученні прямих іноземних інвестицій (ПІІ) особливо за останні роки. Притік прямих іноземних інвестицій прискорився, сукупні ПІІ на кінець 2009 року становили тут щонайменше 305 млн. доларів США або 4,5% загального притоку інвестицій в Україну, який нараховував загалом 6,78 млрд. доларів США. Однак після вступу Польщі до Європейського Союзу Львів перетворився на прикордонний регіон розширення ЄС, що підвищило рівень його інвестиційної привабливості для країн-членів ЄС. Внаслідок цього щорічний притік ПІІ в перерахунку на душу населення у Львівській області швидко наближається до середнього рівня притоку інвестицій в Україні.

Львівщина має дуже широкий спектр економічної діяльності: від сільського господарства до переробки продуктів харчування, видобутку корисних копалин (таких, як нафта, газ та вугілля), будівництва, виробництва обладнання та туризму (наприклад відпочинкові та оздоровчі курорти). Географічно Львів розташований на перехресті торговельних і транспортних шляхів між північчю та півднем, заходом і сходом. Тобто регіон є важливим і як транспортний вузол не лише для наземних перевезень до Європи, а й для нафтота газопроводів з країн колишнього СРСР. Ще однією особливістю Львова, сприятливою для ПІІ, є наявність кваліфікованої робочої сили з істотно низьким рівнем заробітної плати порівняно з сусідніми країнами ЄС.

Зважаючи на таку диверсифіковану економіку регіону ПІІ є майже у всіх її секторах. Однак найбільші інвестиційні проекти можна згрупувати за трьома категоріями:

1) Проекти, спрямовані на пошуки дешевої робочої сили: мають тенденцію розміщуватися у працемістких секторах та секторах, 100% орієнтованих на експорт (наприклад, ПІІ з Данії в текстильну та взуттєву промисловість і ПІІ з Німеччини - в електро-запчастини до автомобілів). Такі проекти - це переважно інвестиції в нові починання, які намагаються використовувати дешеву працю.

2) Проекти, спрямовані на пошуки ресурсів, зокрема, використання природних і лісових ресурсів регіону (наприклад, ПІІ з Угорщини в переробку відходів бурого вугілля, ПІІ з Великої Британії в дослідження та видобуток природних ресурсів, переважно нафти й газу, і також ПІІ з Німеччини й Польщі в деревообробку). Ці проекти обслуговують як внутрішній ринок, так і зовнішні ринки.

3) Проекти, спрямовані на пошуки внутрішніх ринків: зорієнтовані переважно на обслуговування внутрішнього ринку України та деяких сусідніх країн. Вони розміщені здебільшого в районах виробництва обладнання (наприклад, ПІІ з Угорщини в автомобільні дороги), переробки харчових продуктів (ПІІ з Швейцарії у виробництво кондитерських виробів), виробництва будівельних матеріалів (ПІІ з Франції у виробництво цементу), а також секторі торгівлі та секторі обслуговування (ПІІ з Канади в оптову торгівлю та перевезення). Ці проекти реалізуються здебільшого шляхом злиття або придбання іноземними наявних виробничих підрозділів.

За певних обставин ПІІ можуть і негативно вплинути на економіку регіону. Такий вплив може набувати форми виштовхування з ринку або експлуатації природних ресурсів без забезпечення охорони довкілля.

Схоже, що уряд не переслідує політику цільового сприяння ПІІ у регіонах, де порівняно з іншими регіонами існують відносні інвестиційні переваги. Стрижнем стратегії уряду в галузі залучення й збереження інвестицій, в тому числі ПІІ, є створення спеціальних економічних зон (СЕЗ), де забезпечені митні та податкові знижки. Звичайно, така стратегія є істотною, однак без місців зв'язків з районними національними/регіональними перевагами створення СЕЗ можуть привести до відливу інвестицій з інших регіонів всередині країни. Регіони, розташовані поза СЕЗ, можуть виявитися позбавленими потенційних притоків інвестицій.

У Господарському кодексі (розділ 39) обґрунтовано створення Спеціальних економічних зон (СЕЗ) з метою розвитку окремих районів або регіонів і створення сприятливих умов для залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій. У Львівській області розташовано дві СЕЗ - у Яворові та Трускавці. Вигоди й пільги запропоновані інвесторам у цих зонах, стосуються як місцевих, так і іноземних інвесторів без жодної дискримінації.

На розвиток економіки Львівщини у 2013 році було спрямовано 12,7 млрд. грн. капітальних інвестицій. Переважну частку з них становили інвестиції в основний капітал (85,1%); на поліпшення об'єктів (капітальний ремонт) витрачено 13% усіх вкладень, на придбання та створення інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів - 1,8% (табл.1).

Таблиця 1.
Обсяги капітальних інвестицій

	2005	2010	2011	2012	2013
Мільйонів гривень					
Всього	2130,6	5441,8	6835,3	9872,4	12696,3
Інвестиції в основний капітал	1807,0	4681,7	5875,5	8287,3	10799,3
Витрати на інші необоротні активи	38,3	142,2	80,0	101,4	108,1
Витрати пов'язані з поліпшенням об'єкта (капітальний ремонт)	244,1	579,4	797,4	1266,4	1653,8
Інвестиції в нематеріальні активи	37,4	34,8	73,9	204,1	128,4
Витрати на формування основного стада	3,8	3,7	8,5	13,2	6,7

Нестабільна фінансова ситуація спричинила скорочення частки кредитів банків у структурі капітальних інвестицій з 17,2% у 2012 році до 12,7% у 2013 році. З державного та місцевих бюджетів було профінансовано десяту частину усіх вкладень. За цих умов головним джерелом фінансування інвестицій залишаються власні кошти підприємств (58,1%) (табл.2).

Таблиця 2.

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування

	2005	2010	2011	2012	2013
	По підсумку, відсотків				
Всього	100	100	100	100	100
В тому числі за рахунок:					
Коштів державного бюджету	3,2	5,4	5,0	5,4	5,8
Коштів місцевих бюджетів	3,0	3,0	3,3	3,8	4,2
Власних коштів підприємств та організацій	73,7	57,9	60,7	58,8	58,1
Кредитів банків та інших позик	4,1	15,1	16,8	17,2	12,7
Коштів іноземних інвесторів	9,3	8,9	3,1	3,6	6,7
Коштів інвестиційних фондів	0,6	0,7	0,4	0,2	0,1
Інших джерел фінансування	6,1	9,0	10,7	11,0	12,4

Частка Львівщини у загальнодержавному обсязі капіталовкладень становила 4,6%. За цим показником область серед регіонів України посіла сьоме місце, а за темпами приросту - 12.

Обсяг інвестицій в основний капітал на одного мешканця є меншим, ніж у середньому в Україні, а серед регіонів за цим показником Львівщина посідає 10 місце. Так, у Києві на одну особу вкладається інвестицій у 4 рази більше, ніж у Львівській області, у Київській області - у 2,3 рази, в Полтавській - в 1,4 рази (рис.1).

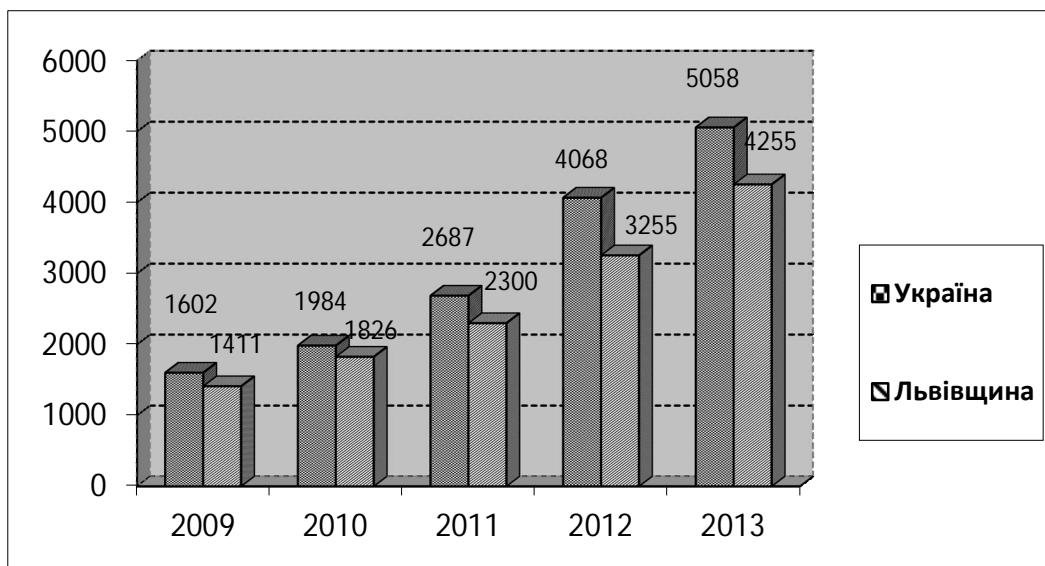

Рисунок 1. Інвестиції в основний капітал на 1 особу, грн.

Як ми бачимо пріоритетними напрямами інвестування є - промислове виробництво та розвиток інфраструктури області (транспорт, зв'язок), куди спрямовується майже половина від загального обсягу капіталовкладень. У 2013 році у промисловість було вкладено 2,9 млрд. грн. інвестицій, що на 3,2% більше, ніж за попередній рік, та у 2,7 рази порівнянні з 2004 роком. Серед промислових виробництв в області активно інвестується харчова промисловість, виробництво будівельних матеріалів, машинобудування, хімічна і нафтохімічна промисловість (рис. 2).

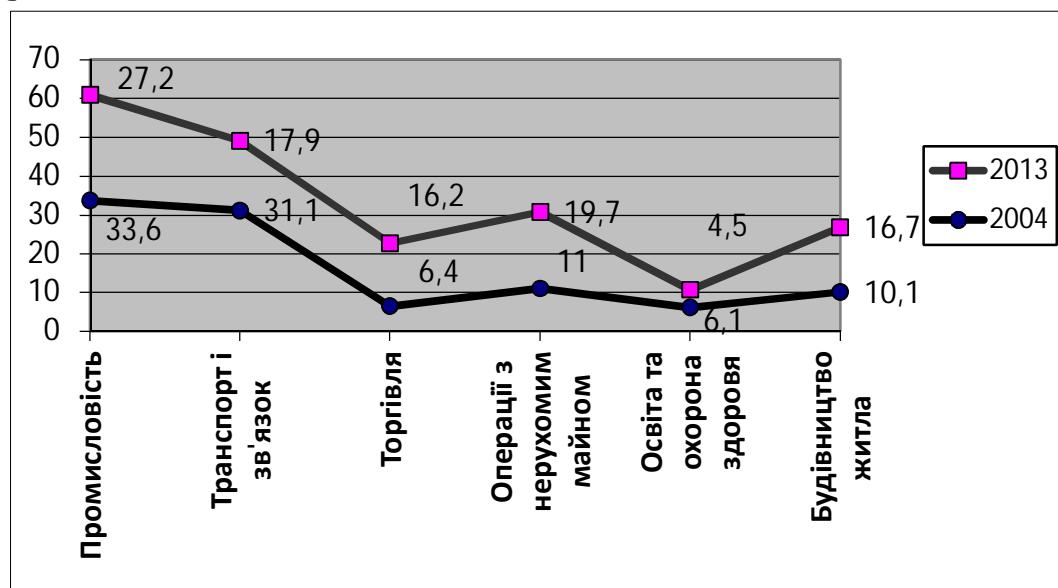

Рисунок 2. Структура інвестицій в основний капітал за основними видами економічної діяльності % до загального обсягу

Після чотирьох років динамічного зростання у 2013 році дещо зменшились (на 3%) обсяги інвестування підприємств добувної промисловості. Чверть коштів у галузі освоюється за рахунок держбюджету.

У 2013 році інвестиції на розвиток транспорту склали 1 млрд. грн. і зменшились на 17,5% відносно попереднього року. Спад в основному відбувся за рахунок скорочення втрічі обсягів інвестування трубопровідного транспорту.

Другий рік поспіль скорочуються інвестування зв'язку. Капітальні вкладення у зв'язок склали 924,5 млн. грн. і зменшились на 22,6%, разом з тим, порівняно з 2000 роком освоєно у 7,7 рази більше. Переважно це інвестиції на розширення мережі покриття мобільного зв'язку.

Одним з основних напрямів економіки області є торгівля, на розвиток якої було спрямовано 16,2% усіх вкладень. Нарощування обсягів інвестицій у торгівельну сферу вісім років поспіль призвело до перевищення рівня 2000 року у 8,5 рази.

Найбільш активно в останні роки інвестується сільське господарство, мисливство та лісове господарство області, переважно за рахунок іноземних інвесторів. Так на розвиток сільськогосподарських підприємств у 2013 році направлено вдвічі більше коштів, ніж за 2012 рік, та у 12 разів - порівняно з 2000 роком.

На низькому рівні залишається інвестування освіти, частка якої у загальному обсязі капвкладень складає 1,6%. Треба зазначити, що зросли обсяги інвестицій, направлених на розвиток початкової та середньої освіти, натомість, скоротилося фінансування вищої освіти.

В 2013 році охорону здоров'я було вкладено 314 млн. грн. капітальних вкладень, що на 16,9% більше, ніж 2012 року, а порівняно з 2000 роком - у 2,8 рази. Більше половини з цієї суми освоєно у Трускавці на будівництві санаторно-лікувальних закладів.

Упродовж останніх років в області відбувалося пожвавлення житлового будівництва. Інвестиції у будівництво житла у 2013 році зросли на 4,4%, а відносно 2000 року - у 3,1 разі, причому на багатоквартирні житлові будинки припало більше половини освоєних інвестицій.

Обсяг прямих іноземних інвестицій Львівщини на 1 січня 2014 року становив 930,7 млн. дол. США, що на 20,6% більше, ніж на 1 січня 2013 року. За цим показником Львівщина зайняла 8 місце в Україні.

За кількістю підприємств, у які вкладено іноземний капітал Львівщина в Україні посіла друге місце. Обсяг прямих іноземних інвестицій з розрахунку на одне підприємство у 2,7 рази менший від середньо державного показника і становив 731,1 тис. дол. Порівняно з початком 2012 року цей показник збільшився на 119,3 тис. дол., або на 19.5%.

Упродовж 2013 року у підприємства та організації Львівщини внесено 319,1 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що на 7,5% менше, ніж у 2012 році.

Вкладення в економіку області у 2012 році здійснили партнери з 31 країни, шість з них забезпечили 85% обсягу надходження (табл.3.).

Найбільш активно в області працюють інвестори з: Польщі - 17,0% від загального обсягу; Кіпру - 12,4%; Великобританії 10,9%; США - 8,0%; Німеччини -7,9% та Данії-7,5%.

На 1 січня 2013 року найбільш інвестованою є фінансова діяльність - 204,7 млн. дол. (22%), машинобудування — 162,4 млн. дол. (17,4%), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям - 100 млн. дол. (10,7%), сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги - 85,8 млн. дол. (9.2%), виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів - 52,3 млн. дол. (5,6 %), оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів - 47,2 млн. дол. (5,1%), оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі - 37,1 млн. дол. (4%).

Обсяг прямих іноземних інвестицій з розрахунку на одну особу у Львівській області становив 366,7 долара при середньо державному показнику 775,3 долара.

Таблиця 3.

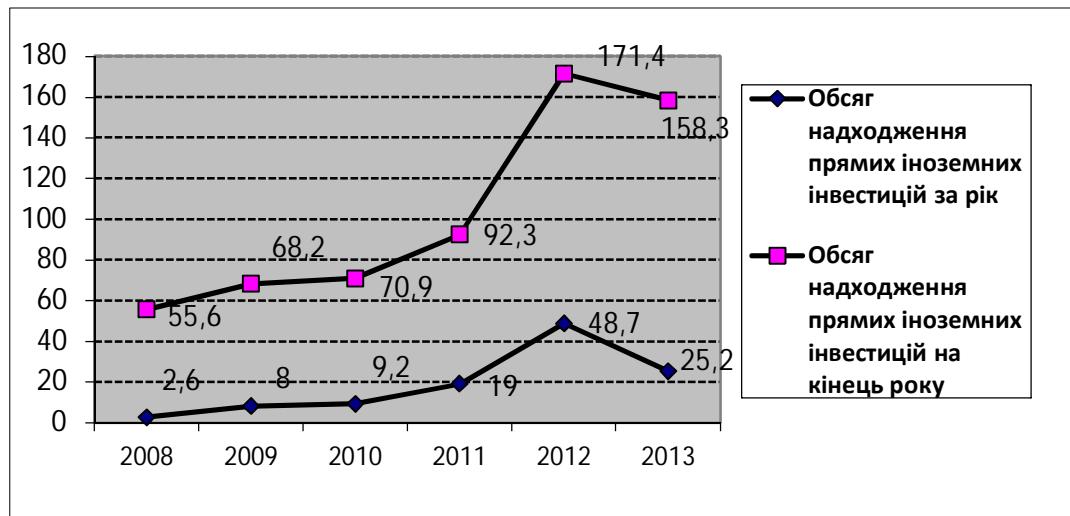
Прямі інвестиції з основних країн — інвесторів

	Обсяг на 01.01.2013	У тому числі надійшло у	
		2011	2012
		Млн. дол. США	
Всього	930,7	344,8	319,1
З них:			
Польща	158,3	48,7	25,2
Кіпр	115,7	59,2	76,9
Сполучене Королівство	101,9	30,5	73,1
США	74,2	16,1	45,0
Німеччина	73,5	5,6	7,3
Данія	69,8	13,0	18,7
Швейцарія	68,7	11,0	1,0
Австрія	60,8	26,3	31,1
Угорщина	46,5	3,8	12,1
Ліхтенштейн	33,4	13,3	9,7

На початок 2014 року іноземними фірмами та міжнародними організаціями були вкладені інвестиції у 1273 підприємства Львівщини. За останні три роки кількість підприємств, які інвестуються з-за кордону, зросла на 12%, водночас кількість нових підприємств, у які внесені інвестиції, щорічно зменшується. У 2013 році іноземні фірми приступили до реалізації проектів на 12 підприємствах, що у 8 разів менше порівняно з 2012 роком.

Польща разом з Російською федерацією та Німеччиною є основним торговельним партнером Львівщини. Польща є лідером як за кількістю підприємств, у які вкладені прямі іноземні інвестиції, так і за їх обсягом. На 1 січня 2013 року за участю польських фірм реалізувались проекти на 408 підприємствах області (третині від усієї кількості підприємств, у які залучені кошти іноземних фірм та міжнародних організацій), загальний обсяг вкладених у них прямих інвестицій становив 158,3 млн. дол. США.

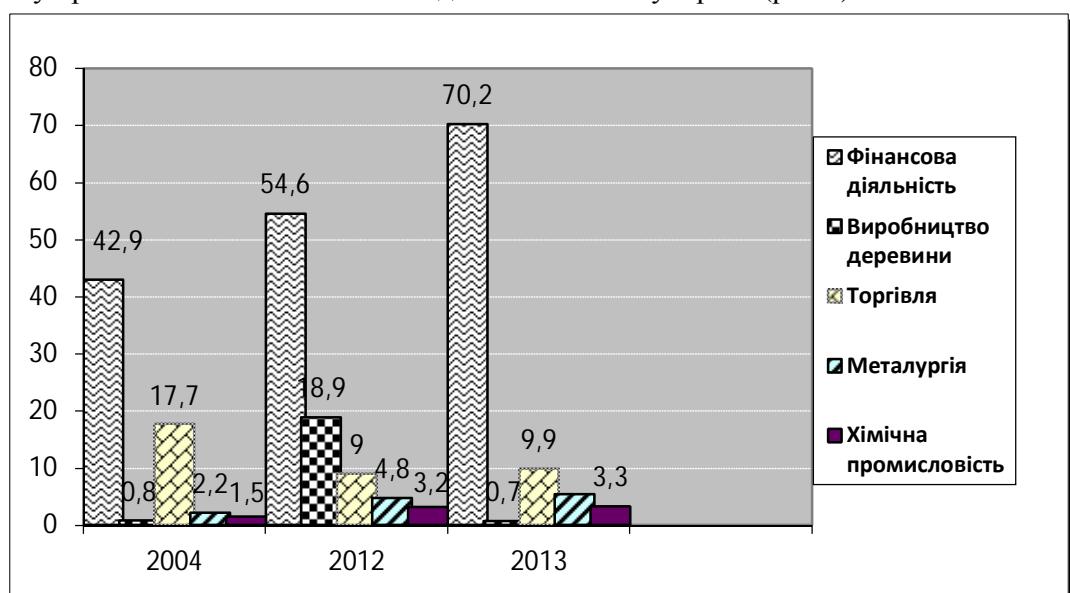
За останні п'ять років кількість підприємств, у які здійснені вкладення з Польщі, зросла на 15,3% (при незначному їх скороченні у 2012 році порівняно з 2011 роком), а обсяг інвестицій зріс у 2,3 рази (при його скороченні у 2012 році на 7,6%). Інтенсивність залучення інвестицій у 2013 році знизилася. У 2013 році порівняно з 2012 роком польські партнери скоротили наполовину надходження у свої львівські проекти, проте це утричі більше, ніж у 2009 і у 4,4 рази більше, ніж у 2008 році (рис. 3).

**Рисунок 3. Динаміка надходжень інвестицій з Польщі в економіку
Львівщини млн. дол. США**

Чверть інвестицій з Польщі, що надійшли в Україну, залучено у підприємства та організації Львівської області.

Станом на 1 січня 2013 року, порівняно з початком 2004 року, найбільш суттєво зросли інвестиції у фінансову діяльність - на 100,6 млн. дол., або у 10 разів та у промисловість - на 16,6 млн. дол.. або майже у 3 рази (рис.4).

**Рисунок 4. Структура прямих інвестицій з Польщі за окремими видами
економічної діяльності, %**

Аналізуючи вищевикладений матеріал, можна дійти висновку, що збільшення обсягів іноземних інвестицій багато в чому буде залежати від інвестиційної привабливості регіону та рівня інвестиційної безпеки.

Ще одним з можливих шляхів підвищення рівня інвестиційної безпеки є прийняття програми розвитку регіону на перспективу, яка б включала в себе систему заходів, розроблених з урахуванням міжнародних та внутрішніх умов залучення інвестицій. Виконання цих заходів сприятиме в подальшому поліпшенню інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості області, реалізації інвестиційних проектів та діяльності інвесторів.

Одним з прикладів таких програм може бути Стратегія розвитку Львівщини до 2015 року. Програма розроблена на основі комплексного підходу до ефективного вирішення проблем інвестиційного забезпечення розвитку економіки Львівщини. Її основою є система заходів, розроблених з урахуванням міжнародних та внутрішніх умов залучення інвестицій, виконання яких сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості області, реалізації інвестиційних проектів та діяльності інвесторів.

Висновки. Виявлено, що на сьогодні необхідним є розробка і впровадження комплексної системи організаційно-економічних заходів та відповідної інституціональної і фізичної інфраструктур збалансування інтересів інвестора і країни в раціонально можливих і доцільних межах.

Необхідна загальна стратегія інвестиційного розвитку регіону, яка б визначала пріоритети інвестування на основі врахування їх економічного ефекту, але не сьогоденого й одноразового, а перспективного і стабільного.

Дієвим важелем ефективної роботи з іноземними інвесторами є створення так званої інвестиційної карти регіону, яка повинна містити комплексну характеристику території із зазначенням конкретних напрямів можливої реалізації інвестиційних проектів з їхнім відповідним описом.

Література

1. Закон України „Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ.
2. Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19.03.1996р., №93/96-ВР.
3. Борщевський В.В. Іноземні інвестиції як чинник регіонального розвитку // Фінанси України.- 2008- № 10.- с.108-118.
4. Гаврилюк О.В. Іноземні інвестиції: Навч.посібник.-К.:Основи.2008.-200c.
5. Гайдуцький А.П. Інвестиційне забезпечення розвитку регіонів // Економіка і прогнозування.- 2007.- № 4.- с.119-123.
6. Інвестиційний рейтинг регіонів України.-К., 2007.-68 с.
7. Крупка І.М. Формування макроекономічного інвестиційного середовища регіонів // Фінанси України.-2009.-№4.-с.87-96.
8. Позняк О. Інвестиційний клімат в регіонах України та чинники, що роблять його сприятливим // Економічний часопис. – 2006. – №2. – С.34 – 48.

9. Філіпенко А.С., В.С.Будкін, А.С.Гальчинський та ін. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть.- К.:Либідь, 2007.-470с.

Аннотация **ИНВЕСТИЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЛЬВОВСКОГО РЕГИОНА**

Данная статья посвящена формированию инвестиционной безопасности Львовского региона. Проанализированы теоретические основы, современное состояние инвестирования, инвестиционной среды и уровня инвестиционной безопасности Львовского региона, а также предложены направления оптимизации и перспективы привлечения иностранных и отечественных инвестиций. Приведенное трактовка понятия «региональная инвестиционная политика». Приведенные категории, по которым можно сгруппировать крупнейшие инвестиционные проекты. Показана структура капитальных инвестиций по источникам финансирования структура инвестиций в основной капитал по основным видам экономической деятельности. Проанализированы прямые инвестиции из основных стран - инвесторов.

Ключевые слова: инвестиционная безопасность, финансовые ресурсы, инвестиции, регион, производство, инвестиционный процесс, предприятия.

Summary **INVESTMENT SECURITY LVIV REGION**

This article is devoted to formation of investment security in the Lviv region. Analyzed the theoretical basis, the modern state of investment, investment environment and the level of investment security in the Lviv region, and the ways of optimization and prospects of attracting foreign and domestic investments. The above interpretation of the concept "regional investment policy". See the categories on which you can group the largest investment projects. Shows the structure of capital investments by sources of financing structure of capital investments by main types of economic activity. Analyzed direct investment from major countries investors.

Key words: investment security, financial resources, investment, region, production, investment process, enterprises.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.